

Boj o zachovanie koakvizície v medzivojnovom Československu

Lenka Martincová

*Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Kontaktní e-mail: lenka.martincova@uniba.sk*

The Struggle to Preserve Co-acquisition in Interwar Czechoslovakia

Abstract:

The adoption of the law on the establishment of an independent Czechoslovak state from 1918, which adopted the previous law of Austria-Hungary on Czechoslovak territory, brought with it legal dualism. This was also manifested in property relations between spouses; while in the territory of the Czech countries this area was based on the dispositively applicable legal system of separate property of spouses, in the territory of Slovakia and Carpathian Ruthenia Russia two dispositive systems operated side by side, namely the system of separate property and the co-acquisition system, which were derived from the previous status arrangement of society. The solution to the legal dualism, which brought with it many problems, was supposed to be a legal arrangement that would be applied uniformly throughout the territory. After many discussions, the unification work took the path of a moderate revision of the provisions of the ABGB, while in this process the specific legal conditions of Slovakia and Carpathian Ruthenia were considered. The study follows the unification work in the field of civil law mainly on the basis of the discussions of experts who participated in the drafting of the Civil Code and the basic documents that were their results, while paying particular attention to the activities of the Slovak professional public, led by the Ministry of Unification and the Slovak Commission for the civil law as well as other experts who fought for the preservation of the institution of co-acquisition in the interwar period.

Keywords: interwar Czechoslovakia; unification; civil code; co-acquisition

Kľúčové slová: medzivojnové Československo; unifikácia; občiansky zákonník; koakvizícia

DOI: 10.14712/2464689X.2024.16

Financování: Táto štúdia bola vypracovaná v rámci riešenia projektu APVV-17-0399 Z monarchie do republiky. Proces tranzície spoločnosti na Slovensku v európskom kontexte, riešeného v Historickom ústave SAV a APVV-18-0417 Historický vývoj terminológie súkromného práva na Slovensku pre potreby rekodifikácie slovenského občianskeho práva.

1. Niekoľko úvodných slov k právnemu dualizmu a k snahám o jeho prekonanie

Prijatím zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. o zriadení samostatného československého štátu došlo na území novovzniknutého Československa k recepcii predchádzajúceho práva Rakúsko-Uhorska. Dôsledkom tzv. recepčnej normy bol vznik právneho dualizmu, ktorého podstatou bola skutočnosť, že v jednotlivých častiach štátu platilo odlišné právo. Kým na území českých krajín bolo platné právo, ktorým sa v predchádzajúcom období spravovala rakúska časť monarchie, na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi sa uplatňovalo bývalé uhorské právo. V oblasti občianskeho práva sa právny dualizmus odzrkadlil v skutočnosti, že kým v českých krajinách komplexnú právnú úpravu predstavoval predovšetkým ABGB z roku 1811 v znení jeho neskorších vojnových noviel z roku 1914, 1915 a 1916, základom právnej úpravy na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi bola, popri parciálnej zákonnej úprave, najmä právna obyčaj.

I keď recepciou došlo k zabezpečeniu materiálnej kontinuity práva a právnej istoty obyvateľstva, vznik právneho dualizmu so sebou priniesol viacero problémov. Rozdrobenosť práva nebola súladná s predstavou jednotného, centralisticky fungujúceho štátu, ktorý oslabovala nielen v politickej, ale i spoločenskej a hospodárskej rovine. Vzťah jednotlivých území v oblasti práva pripomínal vzťah samostatných štátov, v dôsledku čoho sa postupom času sformulovali akési kolízne normy tzv. medzioblastného, resp. medzimiestneho práva, ktoré mali určiť pomer medzi právom českých krajín a právom Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Právny dualizmus spôsoboval zásadné ťažkosti nielen pri zákonodarnej činnosti, ale i v oblasti aplikácie práva.

Na Slovensku a Podkarpatskej Rusi situáciu sťažovala nielen povaha prameňov práva, typických pre tieto územia, ale i jazyk predpisov. Podľa Š. Lubyho českí úradníci a sudcovia, ktorí nahradili predchádzajúcich maďarsky hovoriacich sudcov a úradníkov, kvôli neznalosti jazyka ako i povahe slovenského a podkarpatoruského práva, na právne vzťahy často aplikovali právo českých krajín. Takýto postup bolo možné pozorovať nielen pri nižších stupňoch, ale dokonca i v prípade Najvyššieho správneho súdu Československej republiky a Najvyššieho súdu Československej republiky. U niektorých právnikov pritom podľa neho nešlo len o problém neznalosti slovenského a podkarpatoruského práva, ale i o snahu o rozšírenie a udomácnenie českého práva.¹

Základným riešením načrtnutého stavu mala byť právna úprava, ktorá by sa uplatňovala na celom území Československa. Ministerstvo spravodlivosti kvôli nedostatku času pripravilo český preklad ABGB, doplnený o jeho najvýznamnejšie novely a ďalšie zákony, ktorý mal byť zavedený na celom československom území ako nový občiansky zákonník. Po námietkach profesora J. Krčmára a E. Svobodu, ktorí formulovali potrebu intenzívnejšej revízie ustanovení ABGB, mala o novej podobe občianskeho zákonníka rozhodnúť komisia, pozostávajúca z univerzitných profesorov ako i zástupcov z praxe – sudcov, advokátov či notárov. V súlade s rozhodnutím komisie, ktorá zasadala v roku 1920, sa unifikačné

¹ LUBY, Š. Unifikačné snahy v oblasti československého súkromného práva v rokoch 1918 – 1948. *Právny obzor*, 1967, roč. 50, č. 6, s. 573 – 574. Argumentovali nielen skutočnosťou, že české právo bolo modernejšie, upravovalo vzťahy na veľkej časti územia a slovenské a podkarpatoruské územie sa s ním stretlo už v období neoabsolutizmu, ale i tým, že v ďalšom období malo byť ako výsledok unifikačných prác, ktoré zvolili cestu miernej revízie ustanovení ABGB a následnú republikáciu na celé československé územie, na Slovensko a Podkarpatskú Rus i tak rozšírené. *Tamže*, s. 574.

práce vydali cestou miernej revízie ustanovení ABGB.² Po potrebných zmenách, spočívajúcich v odstránení zastaraných a nevhodných ustanovení a doplnení príslušných noviel ako i iných predpisov, ktoré dovtedy z rôznych dôvodov neboli jeho súčasťou, mal byť ABGB republikovaný na celé územie Československa.³ V rámci unifikačného procesu sa pritom malo prihliadnúť na špecifické právne podmienky Slovenska a Podkarpatskej Rusi.⁴

Jednou zo špecifických oblastí, ktoré svojím previazaním s každodenným životom obyvateľstva predstavovali významný unifikačný problém, bola i oblasť rodinného práva, resp. majetkových vzťahov medzi manželmi a otázka ich zákonných systémov. Na území českých krajín bola oblasť majetkových vzťahov medzi manželmi založená na dispozitívne sa uplatňujúcom zákonom systéme oddelených majetkov manželov, do ktorého bolo možné zasiahnuť uzavretím svadobnej zmluvy. Na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi popri sebe fungovali dva rozličné systémy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi, a sice systém oddelených majetkov a koakvizitný systém, ktoré sa odvíjali od predchádzajúceho stavovského usporiadania spoločnosti. I keď bol totiž v roku 1918 prijatý

² Možno konštatovať, že i keď konsenzus odbornej verejnosti v otázke prekonania právneho dualizmu v podobe právnej úpravy, ktorá by sa uplatňovala na celom území bol prirodzený, predstavy o jej podobe sa v jednotlivých častiach štátu odlišovali. Na území českých krajín sa diskutovalo o republikácii ABGB v českom jazyku a rozšírení jeho platnosti i na územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi, rozšírení platnosti ABGB na celé územie po jeho miernej revízii, ďalej o parciálnej unifikácii, úplnej unifikácii a základnej kodifikácii. Slovenskí predstavitelia, organizovaní najmä na zjazdoch slovenských právnikov, pracovali s myšlienkou novej základnej kodifikácie, reagujúcej na súdobé podmienky a potreby, parciálnej unifikácie a miernej revízie ABGB, po ktorej by sa jeho platnosť rozšírila i na slovenské a podkarpatoruské územie. *Tamže*, s. 578 – 579. K zjazdom (česko)slovenských právnikov pozri napríklad ZAVACKÁ, K. Právna veda na Slovensku v rokoch 1918 – 1939. In: OVEČKOVÁ, O. – VOZÁR, J. a kol. *100 rokov časopisu Právny obzor*. Bratislava: Veda, 2017, s. 69 – 103.

³ Dôvodová správa prijatie ABGB za základ unifikačných prác odôvodňovala najmä potrebou čo najtesnejšieho primknutia sa novej právnej úpravy k doterajšiemu právnemu stavu. Skutočnosť, že ťažisko právnej úpravy mal tvoriť zákon, ktorý platil vo veľkej časti štátu, kým na ostatnom území sa určitá časť jeho matérie prekryvala s právnou obyčajou, ktorá bola na tomto území aktuálnou, načrtnutú ideu podporovala. Ďalšie argumenty v prospech ABGB sa opierali nielen o existenciu množstva literatúry a judikatúry, s ktorou by v aplikačnej praxi bolo možné pracovať, zrozumiteľnosť a kvalitu ustanovení ABGB, prevyšujúcu množstvo zahraničných kodifikácií, ale i vážnosť, ktorú ABGB pre svoje hodnoty požíval. *Zákon, ktorým sa vydáva všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Díl II. Důvodová zpráva*. Praha: Typus, 1931, s. 4 – 5.

⁴ *Tamže*, s. 3 – 4. K unifikačným snahám v oblasti občianskeho práva pozri napríklad DVOŘÁK, J. – FALADA, D. Snahy o unifikaci soukromého práva a právní civilistika v meziválečném období. In: MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.). *Československé právo a právní věda 1918 – 1938 a jejich místo ve střední Evropě: sv. 2*. Praha: Karolinum, 2010, s. 719 – 740; GÁBRIŠ, T. – ŠORL, R. Občianske právo na Slovensku a unifikácia právneho poriadku v období prvej Československej republiky (1919 – 1938). In: MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.). *Československé právo a právní věda v meziválečném období (1918 – 1938) a jejich místo ve střední Evropě: sv. 2*. Praha: Karolinum, 2010, s. 646 – 718; HORÁK, O. Rekodifikační pokus v první československé republice. In: FRÝDEK, M. – TAUCHEN, J. (eds.). *Soukromé právo v proměnách věků: sborník příspěvků z letní školy*. Brno: Masarykova univerzita v Brne, 2011, s. 159 – 174; KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021; KUKLÍK, J. Pokusy o přijetí československého občanského zákoníku 1918 – 1948. In: DVOŘÁK, J. – MALÝ, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 93 – 104; LACLAVÍKOVÁ, M. Riešenie problému unifikácie a kodifikácie súkromnoprávných noriem v medzivojnovom Československu a Poľsku. In: SCHELLE, K. (ed.). *Vývoj právních kodifikací: sborník z mezinárodní vědecké konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 187 – 219; SALÁK, P. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, 2017.

zákon č. 61/1918 Sb. z. a n., ktorým sa zrušuje šľachtictvo, rády a tituly,⁵ ktorý zrušil verejnoprávne rozdiely medzi šľachticmi a nešľachtickým obyvateľstvom, stavovské rozdiely uplatňujúce sa v oblasti súkromného práva zostali nedotknuté.⁶ Obdobne ako v prípade českých krajín, i na slovenskom a podkarpatoruskom území si manželia mohli svoje majetkové vzťahy upraviť odlišne prostredníctvom svadobnej zmluvy. Systém oddelených majetkov bol využívaný v šľachtických manželstvách a v neskoršom období i v manželstvách tzv. honoracionorov. Podstatou tohto systému bolo uplatňovanie osobitných majetkov manželov a vylúčenie spoločného nadobúdania majetku počas existencie manželského zväzku. Medzi osobitný majetok manželov patrila majetok, ktorý jeden z manželov nadobudol pred uzavretím manželstva, majetok, ktorý nadobudol počas manželstva bezodplatne ako i majetok, ktorý tvorili veci osobnej potreby. Uzavretie manželstva nemalo na osobitný majetok manželov žiadny vplyv a manželia zostali i po vzniku manželstva vlastníkami svojich osobitných majetkov, s ktorými mohli bez ohľadu na vôľu toho druhého slobodne disponovať. V prípade, ak po vzniku manželstva došlo k nadobudnutiu nejakého majetku, platila domnienka, podľa ktorej tento majetok nadobúdala žena.

Koakvizitný systém bol aktuálny pre poddanské a mestské právo. Obdobne ako v prípade systému oddelených majetkov, ani v tomto systéme uzavretie manželstva neprinášalo vo vzťahu k osobitným majetkom manželov žiadne zmeny a manželia s nimi mohli ako ich vlastníci slobodne disponovať. Na rozdiel od predchádzajúceho systému sa však v koakvizitnom systéme neuplatňovala domnienka nadobúdania majetku manželom. Od momentu uzavretia manželstva až do jeho zániku dochádzalo k spoločnému nadobudaniu majetku manželmi; nevyhnutným prvkom vzniku koakvizície bolo pritom skutočné manželské spolužitie. Všetok majetok, ktorý bol nadobudnutý počas manželského spolužitia, a nebolo ho možné označiť za osobitný majetok jedného z manželov, sa považoval za spolunadobudnutý.⁷

⁵ K tomu pozri zákon č. 243/1920 Sb., ktorým sa mení zákon o zrušení šľachtictva, rádov a titulov.

⁶ Stavovský podmienená podoba manželského majetkového práva sa na našom území uplatňovala až do roku 1948, kedy bola prijatá Ústava 9. mája. Tá deklarovala nielen rovnosť všetkých občanov pred zákonom, ale i rovnosť muža a ženy v rodine a v spoločnosti. Jediným zákonným systémom usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska sa stal koakvizitný systém, ktorý bol aktuálny až do prijatia zákona č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve.

⁷ LACLAVÍKOVÁ, M. *Formovanie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi (od vzniku uhorského štátu do prvej československej kodifikácie rodinného práva)*. Bratislava: VEDA, 2010, s. 30 – 36. K majetkovým vzťahom medzi manželmi pozri ďalej napríklad FAJNOR, V. *Manželské právo majetkové na Slovensku. Právny obzor*, 1920, roč. 3, s. 3 – 35; FUNDÁREK, J. *Majetok spolunadobudnutý dľa súkromného práva, platného na Slovensku. Časopis pro právní a státní vědu*, 1922, roč. 5, s. 55 – 63; ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentár k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 – 858)*. Praha: V. Linhart, s. 325 a 336; ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentár k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý (§§ 1090 – 1341)*. Praha: V. Linhart, s. 441 – 605; KAPRAS, J. *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*. Praha: Nákladem Královské české společnosti nauk, 1908; RÁTH, A. *Práva mezi mužem a ženou v Uhorsku*. Praha: [nákl. vl.], 1906; ŠORL, R. *Manželské majetkové právo na Slovensku a ABGB v letech 1848 – 1949*. In: SCHELLE, K. (ed.). *Vývoj právních kodifikací*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 165 – 186; ŠOŠKOVÁ, I. *Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska – história a súčasnosť. Štát a právo*, 2019, roč. 6, č. 2 – 3, s. 191 – 234; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – TAUCHEN, J. a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. I. díl*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 501 – 628.

2. Prístup k unifikácii majetkových vzťahov medzi manželmi: systém oddelených majetkov alebo koakvizícia?

Unifikačné snahy započalo krátko po vzniku Československa ministerstvo spravodlivosti. I keď bolo pre tento účel v roku 1919 zriadené ministerstvo pre zjednotenie zákonov a organizácie správnej, postupom času sa stalo len akýmsi orgánom reprezentujúcim slovenské záujmy a unifikačné práce zabezpečovalo práve ministerstvo spravodlivosti. To v roku 1920 prácou na revízií jednotlivých častí ABGB poverilo päť subkomisií; jednu z nich bola i subkomisia pre rodinné právo, na čele s odborovým prednostom ministerstva spravodlivosti A. Hartmannom a hlavným referentom, profesorom B. Kafkom z pražskej nemeckej právnickej fakulty,⁸ ktorá revíziu ustanovení ABGB dokončila v roku 1923.

Návrh rodinného práva v oblasti majetkových vzťahov medzi manželmi, ktorá sa na poradách subkomisie stala predmetom zaujímavej diskusie,⁹ prevzal systém oddelených majetkov z ABGB. Podľa § 38 manželským zväzkom nevznikalo medzi manželmi spoločenstvo majetkov. V prípade, ak si manželia svoje majetkové pomery neupravili zmluvou inak, každý z nich si mal podržať svoje dovtedajšie vlastnícke právo a žiaden z manželov nemal nárok na to, čo druhý manžel počas manželstva nadobudol alebo akýmkoľvek spôsobom obdržal.¹⁰ Návrh manželom v § 76 umožňoval, aby medzi sebou manželskou zmluvou¹¹ zriadili majetkové spoločenstvo akéhokoľvek druhu, napríklad všeobecné spoločenstvo statkov, spoločenstvo hnutel'ného majetku, spoločenstvo nadobudnutého majetku a spoločenstvo statkov pre prípad smrti.¹²

Na rozdiel od ABGB návrh nezachoval domnienku, podľa ktorej majetok nadobudnutý po vzniku manželstva nadobúdala manželka. Členovia komisie to odôvodňovali skutočnosťou, že v porovnaní s obdobím, keď vznikol ABGB, sa manželka nepomerne viac zúčastňovala

⁸ Medzi ďalších členov subkomisie patrili sudca A. Cerman a jeho náhradník O. Wunsch, notár V. Černý a jeho náhradník A. Zmek, advokát E. Löwy a jeho náhradník K. Sobička a za ministerstvo unifikácie A. Ráth, ktorý bol neskôr nahradený J. Čabradom a F. Roučkom. KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 30.

⁹ Subkomisia v oblasti majetkových vzťahov medzi manželmi popri zákonných systémoch, ktoré by sa uplatňovali v prípade absencie zmluvnej úpravy a ich zmluvných modifikáciách, v rámci zmluvných systémov manželského práva, po vzore švajčiarskeho či nemeckého občianskeho zákonníka, v návrhu plánovala podrobne upraviť i jednotlivé typy majetkových spoločenstiev. V dôsledku neskoršieho prieskumu, ktorý preukázal minimálne využívanie zmluvných modifikácií, sa subkomisia rozhodla prikloniť k pôvodnej úprave ABGB, ktorá podrobnejšiu úpravu majetkových spoločenstiev medzi manželmi neobsahovala a za základ majetkových vzťahov považovala systém oddelených majetkov. Diskutujúci prístup k inštitútu spoločenstva pre prípad smrti, aktuálnou sa stala otázka, či má dôjsť k prevzatíu systému oddelených majetkov medzi manželmi alebo iného, koakvizičného systému. I keď sa objavili názory, ktoré navrhovali prevzatie koakvizičného systému, predseda subkomisie spolu s väčšinou jej členov zastávali myšlienku ponechania systému oddelených majetkov. Argumentovali pritom rozporom koakvizície s právnym cítením verejnosti českých krajín a možným rozvratom právneho systému na tomto území. Niektorí členovia, súhlasiac so systémom oddelených majetkov, zároveň navrhovali, aby pre slovenské a podkarpatoruské územie existovala možnosť spravovať sa dovtedajším systémom i po prijatí občianskeho zákonníka. NA, fond Ministerstvo spravodlivosti, ka. 303, protokoly o poradách subkomitétu pro právo rodinné (referent prof. Dr. Kafka). Zápis o 15. poradě konané v notářské komoře dne 17. prosince 1921; Zápis o 30. poradě konané v notářské komoře dne 17. června 1922.

¹⁰ *Právo rodinné: návrh subkomitétu pro revizi občanského zákoníku pro Československou republiku*. Praha: nákladem ministerstva spravedlnosti, 1924, s. 15.

¹¹ Návrh v § 61 medzi svadobné zmluvy zaraďoval „všechny smlouvy o jmění, ujednané hledíc k manželství“. Popri zmluvách o spoločenstve statkov išlo o zmluvy o vene a obvenení. *Tamže*, s. 22.

¹² *Tamže*, s. 25.

na manželovej zárobkovej činnosti alebo bola sama zárobkovo činnou. Prevzatie domnienky, podľa ktorej majetok nadobudnutý po vzniku manželstva nadobúdal iba muž, tak neodrážalo súdobú spoločenskú realitu.¹³ Subkomisia zároveň vyslovila potrebu, aby sa v uvádzacích predpisoch pamätalo na manželstvá slovenského a podkarpatoruského územia, ktoré sa v čase prijatia občianskeho zákonníka spravovali koakvizíčným systémom. Pre tieto manželstvá mali i po prijatí občianskeho zákonníka platiť dovtedajšie právne predpisy a ak sa nedohodlo inak, systém oddelených majetkov v ich prípade nemal byť aktuálnym.¹⁴

Zrevidované parciálne návrhy boli predložené odbornej ako aj laickej verejnosti a zároveň i slovenskému poradnému orgánu pre oblasť súkromného práva, Slovenskej komisii pre odbor súkromného práva,¹⁵ ktorá sa vyjadrovala k účelnosti navrhovaných ustanovení z hľadiska podmienok Slovenska.¹⁶ Zastávajúc myšlienku zachovania koakvizície a jej rozšírenia na celé československé územie, komisia sa s riešením subkomisie nestotožňovala. Na návrh A. Zátureckého sa na ôsmom zasadnutí uzniesla poveriť ministerstvo

¹³ *Tamže*, s. 81 – 82. K vypusteniu domnienky došlo i napriek tomu, že niektorí členovia argumentovali v prospech tejto domnienky, či už možnými spormi, ktoré sa spájali s existenciou spoluvlastníctva alebo skutočnosťou, že zvýšenú ekonomickú aktivitu žien vyvolali iba vojnové a povojnové pomery a po ich ukončení mala byť zárobková činnosť opäť príznačná najmä pre mužov. NA, fond Ministerstvo spravodlivosti, ka. 303, protokoly o poradách subkomitétu pro právo rodinné (referent prof. Dr. Kafka). Zápis o 31. poradě konané dne 4. listopadu 1922 v notářské komoře. I keď sa v diskusii objavili návrhy požadujúce zavedenie domnienky, podľa ktorej majetok nadobudnutý po vzniku manželstva bolo možné v prípade pochybností považovať za spoločný majetok manželov, domnienka sa súčasťou návrhu nestala. Členovia to odôvodňovali účelom domnienky, ktorá mala slúžiť k uľahčeniu sudcovského rozhodovania. V skúmanom prípade by podľa nich nedošlo k uľahčeniu, ale ku skomplikovaniu rozhodovania, keďže „málo který právní ústav vyvoláva tolik nesnází a sporů, jako právě spoluvlastnictví“. *Tamže*.

¹⁴ *Právo rodinné: návrh subkomitétu*, s. 98 – 99.

¹⁵ Medzi členov komisie, na čele ktorej stál prezident súdnej tabule v Bratislave V. Fajnor, patrili profesor Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave A. Ráth, advokát a bývalý profesor Právnickej fakulty maďarskej Alžbetínskej univerzity v Bratislave M. Katona, sudca A. Záturecký z Najvyššieho súdu, tabulárny sudca J. Sporzon, pridelený k brnianskemu Najvyššiemu súdu, tabulárny sudca v Leviciach J. Hamar, senátny prezident v Košiciach J. Ruttkay, tabulárni sudcovia J. Kobonič a J. Herr v Bratislave, sedriálny sudca v Bratislave V. Hrádek, prezident sedrie v Bratislave J. Čabrada, tabulárny sudca v Nitre a neskôr v Bratislave J. Horák, predseda Notárskej komory v Bratislave J. Krno a advokáti J. Hranec z Čadce, M. Vančo z Turčianskeho sv. Martina, bratislavskí advokáti E. Lichtner, V. Trslín, J. Szegő, J. Šimkovič, M. Dukes, V. Richter, C. Bařinka a H. Tánzer z Košíc. KOBER, *Osnova*, s. 41 – 42.

¹⁶ LUBY, *Unifikačné snahy*, s. 577. Komisia, s ktorou sa v počiatočných unifikačných prác nepočítalo a vznikla až po dokončení prác subkomisií v roku 1923, keď už priamo nemohla ovplyvniť podobu návrhov, bola podľa J. Kobera výsledkom nespokojnosti a pravdepodobne i politického tlaku zo strany slovenských právnikov a politikov. KOBER, *Osnova*, s. 41 – 42. Informácie o postavení komisie v procese unifikačie nám prináša i komunikácia medzi ministerstvom spravodlivosti a ministerstvom unifikačie, ktorá sa zachovala v Národnom archíve v Prahe, vo fonde Ministerstva unifikačie. Ministerstvo spravodlivosti v nej navrhovalo, aby ministerstvo unifikačie kvôli finančným problémom prevzalo cestovné náklady niektorých členov slovenských komisií, vrátane komisie pre súkromné právo, alebo komisie zrušilo. Prezídium ministerstva unifikačie ako i prednosta III. odboru možnosť zrušenia slovenských komisií odmietli a ministerstvo spravodlivosti žiadali o ďalšiu úhradu nákladov; v prípade, ak by ministerstvo úhradu nákladov odmietlo, ministerstvo unifikačie nemalo podľa prednostu inú možnosť ako uhradiť ich zo svojich prostriedkov. Ako konštatoval, vzhľadom na zákonný podklad ministerstva unifikačie nemalo byť nemožné, najmä s poukazom na odopretie úhrady nákladov ministerstvom spravodlivosti, navýšiť príslušnú položku v rozpočte. NA, fond Ministerstvo unifikačie, ka. 23, Ministr spravodlivosti Ministerstvu pro sjednocení zákonů a organisace správy v Praze z 3. května 1927; Vyjádření prednosta odboru III. z 10. května 1927; Prezídium Ministerstva pro sjednocení zákonů a organisace správy v Československé republice Ministerstvu spravodlivosti v Praze z 20. května 1927.

unifikácie, aby podľa osnovy uhorského občianskeho zákona vypracovalo návrh ustanovení o koakvizícii.¹⁷

Návrh o spolunadobudnutom imaní pre osnovu čl. občianskeho zákonníka z roku 1926 predpokladal zachovanie koakvizície a jej následné rozšírenie na územie celej republiky, pričom vylúčenie koakvizičného systému bolo možné iba prostredníctvom notárskeho úkonu.¹⁸ Návrh neprevzal predchádzajúce stavovské uplatňovanie koakvizičného systému; ten mal predstavovať dispozitívne sa uplatňujúcu zákonnú úpravu už pre všetky československé manželstvá. Ďalšou zásadnou zmenou bola skutočnosť, že v súlade s návrhom uhorského občianskeho zákonníka z roku 1916 došlo k príklonu k obligáčnemu charakteru nároku na koakvizíciu, ktorý nahradil pôvodne vecnoprávny charakter.¹⁹

Dôvodová správa potrebu zachovania koakvizície odôvodňovala najmä dlhodobou spätosťou tohto inštitútu so slovenským a podkarpatoruským obyvateľstvom. Jej nezačlenenie do občianskeho zákonníka mohlo podľa nej vyvolať požiadavku partikulárnej úpravy, ktorá by využívanie unifikovanej právnej úpravy zbytočne komplikovala. Pomerne zaujímavým argumentom, ktorý reagoval na názory presadzujúce systém oddelených majetkov, bol status Slovenska a Podkarpatskej Rusi ako krajín s primitívnymi pomermi. Na tomto území si podľa dôvodovej správy bolo možné len ťažko predstaviť systém oddelených majetkov alebo využívanie manželských zmlúv, ktorými by si manželia svoje majetkové vzťahy upravili odlišne od právnej úpravy. Uvedený postup mal byť z uvedeného dôvodu aktuálny skôr pre obyvateľstvo vyspelejších českých krajín.

Potreba prevzatia koakvizície nebola odôvodňovaná iba špecifickým postavením slovenského a podkarpatoruského územia či vzťahom, ktorý k nej prechovávalo domáce obyvateľstvo. Zásadný argument podľa dôvodovej správy predstavovala i povaha rakúskeho práva, pre ktoré bola pôvodne typická nerozlučiteľnosť katolíckeho manželstva a vo svojich inštitútoch pri úprave zabezpečenia manželky počítalo iba so zabezpečením *mortis causa*.²⁰ To nebolo v súlade s návrhom občianskeho zákonníka, podľa ktorého manželstvo bolo možné rozlúčiť i *inter vivos*. Zachovanie koakvizície dôvodová správa odôvodňovala, poukazujúc na skutočnosť, že majetkové spoločenstvo medzi manželmi sa objavovalo i v moderných úpravách Nemecka, Francúzska či Španielska, i potrebou modernizácie

¹⁷ *Revise občanského zákona: záznamy z porad Slovenské komise pro obor občanského práva v Bratislavě 2.* Bratislava: Ministerstvo pro sjednocení zákonů a organizace správy spolu s Právníckou jednotou na Slovensku, 1924, s. 33.

¹⁸ Návrh vo svojich ustanoveniach vymedzil čo je spolunadobudnuté imanie, osobné imanie, osobný majetok a dlhy, pričom upravoval i obdobie spolunadobúdania, pohľadávku na spolunadobudnuté imanie, zachovanie hodnoty spolunadobudnutého majetku a odklad plnenia. Podľa K. Schrotza so sebou návrh priniesol i určité modifikácie, a síce také, na ktorých sa zhodli jednotlivé návrhy osnovy uhorského občianskeho zákonníka z roku 1900, 1913 a 1916 ako i také, ktoré si vyžadovala povaha pripravovaného občianskeho zákonníka. Návrh predpisuje o spolunabytém jmění pro osnovu čl. občanského zákona: SCHROTZ, K. Spolunabyté jmění a osnova nového občanského zákoníka. *Právní obzor*, 1931, roč. 14, č. 1, s. 27 – 28.

¹⁹ LACLAVÍKOVÁ, *Formovanie úpravy majetkových vzťahov*, s. 266.

²⁰ Právna úprava zániku manželstva v ABGB sa odvíjala od konfesionálnej príslušnosti manželov a rozoznávala zánik manželstva medzi katolikmi, nekatolíckymi kresťanmi a Židmi. V prípade katolíckych manželstiev sa rozluka nepripúšťala a manželia mohli využiť iba tzv. rozvod od stola a lôžka. Ten nespôsobil právny, ale iba faktický zánik manželstva. S možnosťou rozlúčenia manželstva i v prípade katolíckych manželstiev sa české krajiny stretli až po prijatí zákona č. 320/1919 Sb. z. a n., ktorým sa menia ustanovenia občianskeho práva o obradnostiach zmluvy manželskej, o rozluke a o manželských prekážkach.

a europeizácie práva. Významnými boli i etické a sociálne príčiny; tie sa spájali so skutočnosťou, že koakvizícia mala povzniesť ženské pohlavie.²¹

Slovenská komisia pre odbor súkromného práva sa v záujme zachovania koakvizície neobmedzila iba na vypracovanie návrhu o spolunadobudnutom imaní. V Národnom archíve v Prahe, vo fonde Ministerstva unifikácie, sa zachoval záznam z dôverného zasadnutia komisie, na ktorom sa prijali zásady „boja za presadenie koakvizície“. V záujme spopularizovania koakvizície malo dôjsť k spolupráci s väčšími denníkmi a v širšom meradle k vytvoreniu vhodného politického tlaku.²² V prípade, ak by sa koakvizíčný systém nepodarilo presadiť na celom československom území, mal zostať zachovaný aspoň na slovenskom a podkarpatoruskom území.²³ V súlade s načrtnutým plánom komisie sa v nasledujúcom období na stránkach mnohých denníkov²⁴ objavili články o novej úprave majetkových vzťahov medzi manželmi, ktoré čitateľov informovali o pozitívnych stránkach koakvizície.²⁵

Návrhy subkomisii sa od roku 1926 stali predmetom prác novovzniknutej superrevíznej komisie,²⁶ ktorej úlohou bolo zjednotiť čiastkové návrhy vypracované subkomisiami a prihliadnúť pritom na všetky pripomienky, ktoré na tieto návrhy reagovali.²⁷ Výsledkom práce superrevíznej komisie sa v roku 1931 stal Návrh zákona, ktorým sa vydáva všeobecný občiansky zákonník.²⁸ Ten sa v oblasti majetkových vzťahov medzi manželmi priklonil k návrhu subkomisie pre rodinné právo; základom tejto oblasti sa stal systém oddelených majetkov.²⁹

Neprevzatie koakvizíčného systému komisia odôvodňovala jeho nesúlados so súdobými sociálnymi a hospodárskymi pomermi, kvôli ktorému by ho neprijala väčšina obyvateľstva. Keďže koakvizícia sa podľa nej vzdala ovplyvnenia vžitých a osvedčených zásad, ku ktorým dospel právny vývoj, jej prevzatie by so sebou prinieslo množstvo zbytočných ťažkostí. Odmietnutie koakvizície bolo odôvodňované nielen komplikovanou povahou koakvizíčného systému, ale i povahou kodifikácie obyčajového práva slovenského

²¹ *Návrh předpisů o spolunabytém jmění*, s. 27.

²² Zo záznamu nie je jasné, na koho mal byť politický tlak vyvíjaný.

²³ Pri tejto alternatíve, ktorá predpokladala, že bude súčasťou občianskeho zákonníka a nie špeciálneho zákona, sa však malo deklarovat, že partikulárna úprava nie je súladná s efektívnym fungujúcim obchodom a vyžaduje si špeciálne interlokálne predpisy.

²⁴ Napríklad Československá Republika, Národní osvobození, Právo lidu, Tribuna, Híradó, Prágai Magyar Hírlap, Prager Presse, Prager Tagblatt.

²⁵ NA, fond Ministerstvo unifikací, ka. 36, Záznam ze dne 25. března 1926: záznam o důvěrném jednání Slovenské komise pro obor soukromého práva, konaném dne 13. března 1926. K tomu pozri: Nová úprava manželského práva majetkového při jeho unifikaci. *Právní obzor*, 1926, roč. 9, s. 160.

²⁶ Porád komisie sa na žiadosť zúčastňovali i členovia Slovenskej komisie pre odbor súkromného práva, A. Zátorecký a M. Katona, ktorých neskôr, pre nedostatok času, nahradili zástupcovia ministerstva unifikácie, F. Rouček a K. Schrotz. *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský II*, s. 9. Obaja zástupcovia ministerstva unifikácie na zasadnutí superrevíznej komisie, na ktorom sa rokovalo o manželských vzťahoch medzi manželmi, poukazyvali na požiadavku Slovenskej komisie pre odbor súkromného práva – prevziať koakvizíčný systém. NA, fond Ministerstvo unifikací, ka. 23, Senátny prezident Najvyššieho súdu Adolf Zátorecký ministerskému radcovi Karlovi Schrotzovi z 9. apríla 1927.

²⁷ Výsledky práce superrevíznej komisie boli postupne prerokované i v Slovenskej komisii pre odbor súkromného práva. Tá opäť vyjadrila nesúhlas s prevzatím systému oddelených majetkov a požadovala zavedenie koakvizíčného systému. NA, fond Ministerstvo unifikací, ka. 155, Prvá časť elaborátu superrevíznej komisie ve Slovenské komisi pro obor soukromého práva: jednání ze dne 24. září 1927.

²⁸ LUBY, *Unifikačné snahy*, s. 577.

²⁹ LACLAVÍKOVÁ, *Formovanie úpravy majetkových vzťahov*, s. 268.

a podkarpatoruského územia; snahy o kodifikovanie obyčajového práva by so sebou pri-niesli obdobne kazuistickú úpravu, akou bol návrh o spolunadobudnutom imaní. Zásad-ným problémom, ktorý sa v neposlednom rade spájal s koakvizíčným systémom, bola i existencia neodôvodnenej fikcie spoločného nadobúdania majetku manželmi v tých prí-padoch, kde takéto spolunadobúdanie absentovalo.³⁰

I keď superrevízna komisia prevzala systém oddelených majetkov, uznala, že nadobud-nutie majetkového prospechu po vzniku manželstva je často zásluhou oboch manželov, či už kvôli tomu, že sú obaja zárobkovo činní alebo kvôli tomu, že k rozvoju zárobkovej čin-nosti jedného z nich mohlo dôjsť iba za pomoci druhého manžela.³¹ Na rozdiel od návrhu subkomisie pre rodinné právo tak systém oddelených majetkov v § 52 doplnila právnou domnienkou, podľa ktorej všetko, čo pribudlo na majetku počas manželského spolužitia, manželia v prípade pochybností nadobudli rovnakým dielom. Domnienku bolo možné vyvrátiť dôkazom, podľa ktorého majetok manželia nadobudli v inom pomere alebo ho nadobudol iba jeden z manželov, o čom podľa svojho voľného uváženia rozhodoval sud-ca.³² I keď sa zavedením domnienky podľa superrevíznej komisie zo slovenského a pod-karpatoruského práva zachovalo všetko, čo sa zachovať malo,³³ M. Laclavíková upozor-ňuje, že výsledkom domnienky bol vznik podielového spoluvlastníctva, ktoré s inštitútom spolunadobudnutého majetku nebolo možné stotožniť.³⁴

Návrh bol začiatkom roka 1932 rozposlaný širokej právnickej verejnosti, rôznym orga-nizáciám ako i ďalším záujemcom. Jeho cesta ďalej viedla k písomnému medzirezortné-mu pripomienkovému konaniu, ktoré bolo kvôli zdĺhavosti procesu nahradené ústnymi medziministerskými poradami. Všetky doplnenia, pozmeňovacie návrhy či iné postrehy sa po medziministerských poradiach v rokoch 1934 – 1935, stali v rokoch 1935 – 1936 pred-metom záverečnej redakcie. O sporných prvkoch alebo zmenách veľkého rozsahu mala rozhodnúť vláda; tá návrh po vyriešení posledných problematických otázok schválila a na jar 1937 ho predložila Národnému zhromaždeniu.³⁵

Vládny návrh zákona, ktorým sa vydáva občiansky zákonník so sebou, v porovnaní s návrhom z roku 1931, prinášal viacero zmien; jednou z nich bolo nezačlenenie úpravy rodinného práva do jeho ustanovení. To predstavovalo akýsi kompromis dlhodobo pretrvá-vajúceho konfliktu o podobu rodinného práva, týkajúceho sa predovšetkým formy uzavre-tia manželského zväzku, podoby rozluky a postavenia nemanželských detí,³⁶ ktorý dôvo-dová správa odôvodňovala nedostatočnou zrelosťou ustanovení rodinného práva, ktorá by unifikáčné práce, vzhľadom na pripravenosť ostatných častí návrhu, zbytočne spomalila. Zaujímavé je, že i keď sa rodinné právo nestalo súčasťou vládneho návrhu, oblasť majet-kových vzťahov medzi manželmi bola v návrhu i naďalej ponechaná.³⁷

³⁰ *Zákon, ktorým se vydáva všeobecný zákoník občanský II*, s. 50 – 51.

³¹ *Tamže*, s. 51.

³² *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevisní komise. Díl I. Text zákona*. Praha: Typus, 1931, s. 33.

³³ *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský II*, s. 51.

³⁴ LACLAVÍKOVÁ, *Formovanie úpravy majetkových vzťahov*, s. 269.

³⁵ *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Praha: Poslanecká sněmovna, 1937, s. 239 – 240.

³⁶ KOBER, *Osnova*, s. 52 – 53.

³⁷ *Vládní návrh zákona*, s. 242 – 243.

Podľa § 1062 vládneho návrhu vznikom manželstva medzi manželmi nenastávalo majetkové spoločenstvo a ak si manželia neupravili svoje majetkové pomery inak, každý z nich si podržal svoje dovtedajší majetok. Všetko, čo sa nadobudlo počas manželského spoluzitia, nadobúdali podľa § 1063 obaja manželia rovnakým dielom. V prípade, ak sa podľa niektorého z manželov nadobudol majetok v inom pomere, jeho mieru mohol podľa voľného uváženia posúdiť sudca; prihliadal pritom na okolnosti a záujmy manželov a maloletých detí.³⁸ Novinkou v porovnaní s návrhom z roku 1931 bola skutočnosť, že vládny návrh pracoval s rozlišovaním tzv. nadobudnutého majetku, ktorý bol výsledkom spoločnej hospodárskej činnosti manželov alebo hospodárskej činnosti jedného manžela a majetkom, ktorý bol nadobudnutý iným spôsobom, napríklad darom, dedičstvom, odkazom a podobne.³⁹ Pri majetku nadobudnutom iným spôsobom sa domnienka podľa § 1064 neuplatnila a druhý manžel naň nemal nárok.⁴⁰

Úprava obsiahnutá vo vládnom návrhu nebola celistvá a spolu s novým občianskym zákonníkom mal byť podľa čl. V č. 2, prijatý i partikulárny zákon o spolunadobudnutom imaní.⁴¹ Ten mal na území Slovenska a Podkarpatskej Rusi upraviť prechod od dovtedy využívaných systémov na jednotný systém oddelených majetkov, uplatňujúci sa rovnako už pri všetkých obyvateľoch; jeho dôsledkom tak mal byť pozvoľný zánik koakvizície. Zákon sa mal podľa § 1 vzťahovať na tie manželstvá, ktoré boli uzavreté pred účinnosťou zákona v prípade mužov, ktorí mali 28. októbra 1918 ako i v čase uzavretia manželstva domovskú príslušnosť na Slovensku alebo Podkarpatskej Rusi.⁴² Partikulárny zákon o spolunadobudnutom imaní sa tak mal uplatňovať i na honoraciarov, pre ktorých koakvizičný systém nebol aktuálnym.⁴³

Vládny návrh zákona sa na jar 1937 stal predmetom predbežnej rozpravy v snemovni ako i senáte Národného zhromaždenia. Po úvodnom slove ministra spravodlivosti, I. Dére-
ra, ktorý sa, prezentujúc dôvody prijatia vládneho návrhu, vo svojom prejave venoval i jeho dvom najčastejším výčitkám v podobe absencie úpravy rodinného práva a nedosta-
točného zohľadňovania slovenského a podkarpatoruského práva,⁴⁴ bol v rozprave popri
rečníkoch z jednotlivých poslaneckých klubov aktívny aj A. Milota.⁴⁵

³⁸ *Tamže*, s. 186 – 187.

³⁹ *Tamže*, s. 372.

⁴⁰ *Tamže*, s. 187.

⁴¹ *Tamže*, s. 2. Skúmajúc štruktúru a obsah ustanovení návrhu, možno konštatovať, že bol vo veľkej miere totožný s predchádzajúcim návrhom o spolunadobudnutom imaní.

⁴² KRÁL, Š. *Koakvizícia*. Martin: Matica Slovenská, 1938, s. 114 – 115. Pozri Návrh partikulárneho zákona o spolunadobudnutom imaní. *Tamže*, s. 115 – 120.

⁴³ Kým za účinnosti tohto zákona mala byť pre nich koakvizícia aktuálnou na prechodnú dobu ako fikcia, režim kódexu ju mal „oslabiť na inštitút opretý o domnienku“. LUBY, Š. *Koakvizícia a dedické právo de lege ferenda*. *Všehrd*, 1937, roč. 19, č. 1, s. 214 – 215.

⁴⁴ Problém nedostatočného zohľadňovania slovenského a podkarpatoruského práva sa v priebehu unifikačných prác stal súčasťou početných sťažností slovenskej odbornej verejnosti, ktorá kritizovala nielen malé zastúpenie slovenských odborníkov v ústredných unifikačných orgánoch, ale napríklad i slabú spoluprácu týchto orgánov so slovenskými odborníkmi, združenými v Slovenskej komisii pre odbor súkromného práva, na ktorých sa pri zasielaní materiálov často „zabúdalo“. NA, fond Ministerstvo unifikač., ka. 23. Výjádření přednosti odboru III. z 10. května 1927.

⁴⁵ KOBER, *Osnova*, s. 58 – 59.

Ten, zastupujúc ženy, ktoré boli vylúčené z priamej účasti na unifikáčnych prácach,⁴⁶ v rámci predbežného prerokovania vládneho návrhu na pôde senátu kritizoval skutočnosť, že vládny návrh v oblasti rodinného práva neodzrkadľoval rovnoprávnosť a postavenie žien odvodzoval od ducha predpisov, ktoré boli založené na patriarchálnych myšlienkach. Vládny návrh podľa neho počítal s lepším mužom a na druhej strane so ženou menej schopnou riadiť ako svoje záležitosti, tak i záležitosti rodiny a domácnosti, akými boli v skutočnosti. Ako ďalej konštatoval, i keď § 1063 v oblasti postavenia žien zavádzal významné novoty, zároveň ponúkal priestor k tomu, aby bola práca zárobkovo činných žien posudzovaná inak ako práca žien v domácnosti.⁴⁷

Podoba majetkových vzťahov medzi manželmi a v širšom meradle prístup k unifikácii rodinného práva, ktorý priniesol vládny návrh, sa nestretol s kritikou iba v rámci predbežnej rozpravy v Národnom zhromaždení. Vládny návrh zákona kritizovala nielen laická verejnosť a ženské organizácie, ale na stránkach právnických periodík, v rôznych vyhláseniach a na rôznych stretnutiach i odborná verejnosť. V Národnom archíve v Prahe, vo fonde Ministerstva unifikácie, sa zachovalo množstvo rezolúcií ženských organizácií,⁴⁸ ktoré vyjadrovali sklamanie zo zastaralých a nedemokratických ustanovení, nerešpektujúcich zásadu rovnosti mužov a žien a ponechávajúcich rozhodujúce postavenie v rodine mužovi. Kritizujúc prevzatie systému oddelených majetkov, ktorý na slovenskom a podkarpatoruskom území zhoršoval v oblasti majetkového práva medzi manželmi postavenie žien, požadovali ponechanie koakvizitného systému.⁴⁹

Jedným z fór, na ktorých sa diskutovalo o vládnom návrhu, sa v septembri 1937 stal Celoštátny unifikáčny zjazd právnikov v Bratislave. I keď mal predstavovať priestor diskusie o postupe unifikácie tzv. vedľajších civilnoprávných zákonov, väčšina účastníkov, nevynímajúc hlavných koreferentov pre občianske právo (Š. Král, Š. Luby, J. Papežová, Z. Telecká), sa venovala skôr kritike vládneho návrhu. Jednou z otázok, ktorá sa stala predmetom kritiky, boli i majetkové vzťahy medzi manželmi. Potrebu nahradenia systému oddelených majetkov koakvizitným systémom, tak ako sa využíval

---

⁴⁶ Požadujúc vyslanie žien do spoločnej subkomisie poslaneckej snemovne a senátu, ktorá mala vládny návrh po jeho predbežnom prerokovaní v oboch komorách posudzovať, na zmienenu skutočnosťou reagovala i Z. Telecká na Celoštátnom unifikáčnom zjazde právnikov v Bratislave v roku 1937. Malo ísť pritom najmä o ženy, ktoré boli znalé slovenského a podkarpatoruského práva. TELECKÁ, Z. Poznámky k majetkoprávnemu postaveniu ženy v manželstve v osnove občianskeho zákonníka. In: PAPEŽOVÁ, J. (ed.). *Osnova rodinného práva v občianskom zákonníku: celoštátny unifikáčny kongres právnikov v Bratislave* 26. – 28. IX. 1937. Bratislava: [s. n.], 1937, s. 16.

⁴⁷ Prejav Alberta Milotu na 68. schôdzi senátu Národného zhromaždenia z 22. apríla 1937. In: *Poslanecká snemovna parlamentu České republiky* [online]. [cit. 2023-08-08]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/stenprot/068schuz/s068002.htm>.

⁴⁸ Napríklad Kruh výtvarných umelkyň v Praze, Ženská národní rada v Brně, Svaz zaměstnaných žen v Olomouci, Klub ženské národní rady v Olomouci, Sdružení pokrokových žen v Olomouci, Olomoucká odbočka jednoty učitelek moravských, Klub ženské národní rady v Plzni, Zemská organizace pokrokových žen moravskoslezských, Československá ochrana ženských zájmů, Svaz učitelstva odborných škól pro ženská povolání v Československé republice. Pozri NA, fond Ministerstvo unifikací, ka. 37.

⁴⁹ *Tamže*.

v slovenskom práve, vo svojich príspevkoch popri Š. Kráľovi prezentovali i J. Papežová⁵⁰ a Z. Telecká.⁵¹

Požadujúc zrovnoprávnenie žien v oblasti rodinného práva a intenzívnejšie zohľadňovanie uhorského, resp. na Slovensku a Podkarpatskej Rusi platiaceho práva, ktoré bolo podľa autorky modernejšie, než to rakúske, Z. Telecká sa popri požiadavkách súvisiacich so správou osobitného majetku manželky vyslovila i za zakotvenie spolunadobudnutého majetku, ktorý by bol spravodlivý pre všetky ženy. Upozorňovala, že i keď manželka mali nadobúdať majetok spoločne rovným dielom, vzhľadom na to, že v niektorých prípadoch o inom pomere spolunadobúdania mohol na základe účasti manžela na jeho spolunadobúdaní rozhodnúť sudca, vládný návrh zákona bol ústretový iba voči zárobkovo činným ženám, resp. ženám pracujúcim v rámci živnosti s manželom. Ženy, ktoré sa kvôli rodine a domácnosti zriekli zárobkovej činnosti, mohli v dôsledku tohto ustanovenia stratiť nárok na akýkoľvek majetok.⁵²

Problematickým aspektom vládneho návrhu v oblasti majetkových vzťahov medzi manželmi bola podľa Š. Kráľa skutočnosť, že i keď unifikačné práce mali zohľadňovať slovenské a podkarpatoruské právo, rozsah ako i spôsob prevzatej matérie nebol podľa autora postačujúci. Kritizoval právnu domnienku spoločného nadobúdania majetku manželmi, ktorá mala byť nahradená právnou fikciou, odzrkadľujúcou faktický stav panujúci v prevažnej väčšine manželstiev a nesúhlasil ani s argumentom superrevíznej komisie, podľa ktorého by prevzatím koakvizície dochádzalo k akceptovaniu fikcie spolunadobúdania majetku i tam, kde sa tento model reálne neuplatňoval.⁵³ Ako ďalej konštatoval, ženy vo väčšine manželstiev zarábali rovnako ako muži, pričom kým muži po skončení pracovného času venovali čas oddychu alebo zábave, ženy pokračovali činnosťou v domácnosti a starostlivosťou o deti. Právo na polovicu majetku, ktorý sa nadobudol počas manželstva, im tak bezpochyby prináležalo.

Zachovanie koakvizičného systému a jeho rozšírenie na celé územie Československa si podľa autora vyžadovala samotná povaha Československa ako štátu založeného na demokratických princípoch, ktorému systém spolunadobúdania majetku manželmi zodpovedal viac ako systém oddelených majetkov. Kým pôvod systému oddelených majetkov bol podľa jeho názoru aristokratický a nadŕžal silnejším, koakvizícia mala demokratický charakter, ktorý chránil slabších. V prípade, ak by manželský zväzok bol vnímaný ako jednoduchý občianskoprávny, prípadne obchodnoprávny vzťah, systém oddelených majetkov sa

---

⁵⁰ J. Papežová, ktorá sa vo svojom príspevku venovala prioritne osobným vzťahom medzi manželmi, v mene ženských organizácií na Slovensku, medzi ktoré patrilo Sdruženie vysokoškolsky vzdelaných žien, Klub ženskej národnej rady, Ženský odbor republikánskej strany, Živena, Jednota slovanských žien, YWCA a podobne, kritizovala prístup k úprave majetkových vzťahov medzi manželmi. Pozri PAPEŽOVÁ, J. *Osnova rodinného práva v občianskom zákonníku: celoštátny unifikačný kongres právnikov v Bratislave 26. – 28. IX. 1937*. Bratislava: [s. n.], 1937, s. 1 – 9.

⁵¹ LUBY, Š. Slovensko sleduje prácu parlamentu na civ. kódexe. *Všehrd*, 1938, roč. 19, s. 138.

⁵² TELECKÁ, *Poznámky k majetkoprávnemu postaveniu ženy v manželstve*, s. 14 – 16. Predmetom kritiky sa stala i nejasná a neúplná formulácia § 1063, ktorá ponúkala priestor pre odlišnú prax v českých krajinách a na slovenskom a podkarpatoruskom území. *Tamže*, s. 15.

⁵³ Takéto prípady podľa autora neboli časté a ak sa i objavili, išlo väčšinou o manželstvá vyšších sociálnych tried, ktoré si svoje majetkové vzťahy mohli poľahky upraviť svadobnou zmluvou. KRÁL, *Koakvizícia*, s. 123.

ponúkal ako najvhodnejšie riešenie. Ak však manželstvo malo byť zväzkom, pre ktorý bola priaznivá sociálna a mravná povaha, aktuálnou mala byť koakvizícia.⁵⁴

Neprevzatie koakvizičného systému po publikovaní vládneho návrhu kritizoval i A. Keppich. Skúmajúc štatistiku, venujúcu sa zárobkovej činnosti obyvateľstva, upozorňoval na skutočnosť, že zavedením systému oddelených majetkov by o majetok nadobudnutý počas trvania manželského zväzku prišlo značné percento zárobkovo nečinných žien. I keď sa ženy v mnohých prípadoch nepodielali na zabezpečovaní prostriedkov pre hospodársky chod rodiny, zastávali nemenej dôležitú úlohu manželky a matky, ktorá s úlohou zárobkovo činného manžela bola rovnocenná. Hoci so sebou koakvizícia prinášala viaceré ťažkosti, súvisiace so zisťovaním spolunadobudnutého majetku, podľa autora predstavovala spravodlivejšiu, mravne vyššiu a s vývojom spoločnosti viac korešpondujúci inštitút než systém oddelených majetkov.⁵⁵

Súčasťou reakcie odbornej verejnosti boli, prirodzene, i hlasy, ktoré riešenie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi vo vládnom návrhu podporovali. Jedným z nich bol napríklad i Š. Luby, podľa ktorého vládny návrh medzi dvomi „zdedenými extrémami“, a síce prezumpciou, že majetok, pri ktorom nie je istý pôvod, nadobudol manžel a koakvizíciou, ktorá bola do uhorského práva „transplantovaná“ z Nemecka, pracoval s riešením, podľa ktorého rozhodujúcimi mali byť skutočné hospodárske a rodinné pomery.⁵⁶ Podporujúc úpravu majetkových vzťahov medzi manželmi, upozorňoval i na niekoľko problémov, ktoré vládny návrh v tejto oblasti prinášal. Jedným z nich bola i skutočnosť, že pomer spolunadobúdania majetku mohol posúdiť sudca s ohľadom na záujmy detí. Z koakvizície sa týmto spôsobom vytváral akýsi rodinný fond, ktorý nebol rozdeľovaný na základe skutočnej alebo prezumovanej zásluhy na nadobudnutí majetku, ale podľa potreby členov

⁵⁴ *Tamže*, s. 120 – 124. Š. Král' nesúhlasil ani s existenciou partikulárnej úpravy. Tá zachovávala právny dualizmus, ktorý si pri strete slovenského a podkarpatoruského práva a na druhej strane práva českých krajín vyžadoval ďalšiu aplikáciu noriem medzimiestneho práva. Autor kritizoval prístup k vymedzeniu manželstiev, na ktoré sa mal aplikovať partikulárny zákon o spolunadobudnutom imaní; koakvizícia sa mala vzťahovať i na tie manželstvá, pre ktoré koakvizícia nebola aktuálna, na druhej strane mnohé manželstvá, v ktorých sa koakvizícia uplatňovala, sa v ďalšom období týmto systémom už nemali spravovať. Problematickou bola zároveň i absencia vymedzenia obdobia života zákona; ten mal byť aktuálny až do zániku týchto manželstiev, čo by podľa autora jednoduchý prechod od partikulárneho práva k jednotnej právnej úprave v občianskom zákonníku predstavovalo iba ťažko. *Tamže*, s. 120 – 121.

⁵⁵ KEPPICH, A. Ohrozená koakvizícia. *Právny obzor*, 1938, roč. 21, č. 17 – 18, s. 474.

⁵⁶ LUBY, Š. Národný charakter čl. občianskeho zákoníka. *Politika*, 1937, roč. 7, č. 13, s. 156. V súlade s novodobým vývojom rodinného práva, pre ktoré bol podľa autora čoraz viac typický individualizmus, si plná rovnoprávnosť oboch manželov vyžadovala prevzatie systému oddelených majetkov; emancipácia žien v osobnej rovine mala byť sprevádzaná jej emancipáciou i v majetkovej oblasti. Koakvizícia nebola spravodlivou pre všetky rodiny; Š. Luby odmietal aplikáciu koakvizície v českých krajinách a oceňujúc skutočnosť, že vládny návrh nepracoval s fikciou, ale prezumpciou, ktorá umožňovala aplikovať koakvizičný systém iba tam, kde bol skutočne aktuálnym, nesúhlasil s prístupom Š. Kráľa, podľa ktorého bolo koakvizíciu možné vylúčiť pri manželstvách, kde spolunadobúdanie nebolo aktuálne, upozorňujúc na vznik možných sporov. I keď z etického hľadiska uznával názory, ktoré v prospech koakvizície argumentovali prácou ženy v domácnosti, tá bola podľa autora dostatočne odmenená plným zaopatrovacím nárokom ako i nárokom pre prípad manželovej smrti. Keďže majetkové právo bolo v týchto prípadoch ústretové voči ženám, v tomto prípade sa právo v záujme spravodlivosti malo prikloniť na stranu mužov. LUBY, Š. Nové československé právo na Slovensku a Podk. Rusi. *Právny obzor*, 1937, roč. 20, č. 12, s. 439 – 440; LUBY, Š. Slovensko sleduje prácu parlamentu na civ. kódexe. *Všehrd*, 1938, roč. 19, s. 139.

rodiny. Relevantnými pre rozdelenie majetku mali pritom byť iba okolnosti nadobudnutia majetku, nie záujmy detí.⁵⁷

Po predbežnej rozprave v oboch komorách parlamentu o návrhu rokovali ústavné výbory oboch komôr, resp. spoločná subkomisia.⁵⁸ Tá do polovice roka 1938 prerokovala takmer celý návrh, udalosti na jeseň 1938 a na jar 1939 však ďalšie práce na prijatí občianskeho zákonníka zastavili.⁵⁹ Možno konštatovať, že subkomisia oblasť majetkových vzťahov medzi manželmi zásadným spôsobom modifikovala. Nestotožnila sa s riešením, podľa ktorého mal byť pre slovenské a podkarpatoruské územie s občianskym zákonníkom prijatý i partikulárny zákon o spolunadobudnutom imaní. Argumentovala nielen rozporom s myšlienkou unifikácie právneho poriadku, ale i skutočnosťou, že na slovenskom a podkarpatoruskom území by sa v tejto oblasti počas relatívne krátkeho obdobia vystriedali až tri rôzne režimy: staré zvykové právo, partikulárny zákon o spolunadobudnutom imaní a trvalá úprava podľa občianskeho zákonníka.

Členovia subkomisie dospeli k názoru, podľa ktorého si koakvizičný systém zasluhuje prednosť pred systémom oddelených majetkov. Myšlienka spoločného nadobúdania majetku bola podľa nich spravodlivou pre všetky skupiny obyvateľstva; koakvizícia vyhovovala princípu rovnosti medzi manželmi, chránila manželku, ktorá sa kvôli starostlivosti o deti alebo z iných vážnych dôvodov nemohla venovať zárobkovej činnosti a prispievala k manželskej súdržnosti, v dôsledku čoho bolo možné normy o koakvizícii, v súlade § 126 Ústavnej listiny, označiť za normy na ochranu manželstva a rodiny. Domnienka, podľa ktorej majetok nadobudnutý po vzniku manželského spoločenstva nadobúdali manželia rovnakým dielom, podľa nich koakvizíciu neodzrkadľovala dostatočne. Spoločné nadobudnutie majetku bolo iba prezumované a ktorýkoľvek z manželov ho mohol vyvrátiť, pričom prípadné rozdelenie spolunadobudnutého majetku so sebou mohlo priniesť množstvo komplikovaných sporov.⁶⁰

Subkomisia z uvedených dôvodov navrhla, aby sa namiesto partikulárnej úpravy, ktorá by na určité obdobie odchylným spôsobom upravovala pomery na slovenskom a podkarpatoruskom území, od počiatku uplatňovalo jednotné právo; jeho povaha sa pritom mala približovať právu, ktoré bolo aktuálne na slovenskom a podkarpatoruskom území. Vznikom manželstva podľa návrhu nedochádzalo k majetkovému spoločenstvu medzi manželmi

⁵⁷ LUBY, *Koakvizícia*, s. 214 – 215. Za problematickú autor považoval i formuláciu ustanovenia, ktorá manželov podnecovala k tomu, aby sa „pravotili“ a rozdelenie koakvizície, nevyžadujúce konštitutívny, ale iba deklaratórny akt, zverovala sudcovskému rozhodnutiu. *Tamže*.

⁵⁸ Na osude vládneho návrhu v rámci Národného zhromaždenia sa odzrkadlilo prijatie zákona č. 41/1937 Sb., ktorého úlohou bolo zjednodušenie a zefektívnenie zákonodarnej procedúry v prípade niektorých dôležitých a rozsiahlych osnov zákonov. Kým pri štandardnom postupe návrh zákona predbežne prerokovala každá komora parlamentu samostatne, najskôr snemovňa a potom senát, a samostatne ho prikážala na prerokovanie svojmu výboru či výborom, zákon dovoľoval, aby výbory oboch komôr rokovali o osnove spoločne. Následné hlasovanie výborov ako i prerokovanie v pléne Snemovne a Senátu už zostalo bezo zmien. Komplikovanú zákonodarnú procedúru, odvíjajúcu sa od skutočnosti, že Národné zhromaždenie bolo dvojkomorovým parlamentom, tak v týchto prípadoch vo výborovej fáze nahradil proces, ktorý v niečom pripomínal podmienky jednokomorového zákonodarného orgánu. KOBER, *Osnova*, s. 57.

⁵⁹ LUBY, *Unifikačné snahy*, s. 577 – 578.

⁶⁰ Podľa subkomisie bola problematickou i samotná formulácia ustanovení, upravujúcich majetkové vzťahy medzi manželmi, pri ktorých členovia uvažovali, či boli dostatočne jasné a neponúkali priestor pre rôzny výklad. LUBY, Š. Československý občiansky zákonník a slovenské súkromné právo. *Právny obzor*, 1948, roč. 31, č. 1, s. 184.

a v prípade, ak sa manželia nedohodli inak, každý z nich si mal podržať jeho dovtedajší majetok. Návrh rozoznával dva druhy majetku; kým majetok, ktorý manžel vlastnil pred manželským zväzkom alebo ktorý nadobudol počas trvania manželského zväzku ako dedič, neopomenuteľný dedič, odkazovník alebo iným spôsobom bezodplatne, bol jeho osobným majetkom, na iný majetok sa hľadelo ako na majetok, ktorý manželia nadobudli spoločne rovnakým dielom. V prípade pochybností sa mala uplatniť domnienka, podľa ktorej sa majetok považoval za spolunadobudnutý.⁶¹

3. Od právneho dualizmu k systému zákonného manželského spoločenstva

V snahách o prijatie občianskeho zákonníka sa pokračovalo i po druhej svetovej vojne; aktívnym článkom bolo predovšetkým slovenské prostredie. Vládny návrh sa po jeho revízii v zmysle pripomienok spoločnej subkomisie dostal do rúk novozriadenej Subkomisie pre prípravu slovenského textu občianskeho zákonníka pri Povereníctve spravodlivosti⁶² a po preklade sa stal predmetom posúdenia Komisie pre kodifikáciu a unifikáciu civilného práva pri Povereníctve pre spravodlivosť.⁶³ V súlade s výsledkami revízie návrh v oblasti majetkových vzťahov medzi manželmi pracoval s koalkvizíčným systémom, ktorý mal byť aktuálnym pre územie celého Československa.⁶⁴

Občiansky zákonník sa v povojnovom období i napriek načrtnutým snahám nepodarilo prijať; československé prostredie sa s ním stretlo až v pofebruárovom období, v rámci tzv. právnickej dvojročnice. V zmenených politických a spoločenských pomeroch jeho koncepciou predlohou už nebol ABGB, ale ruský občiansky zákonník z roku 1922 obdobne ako princípy sovietskej ústavy z roku 1936. V dôsledku časovej tiesne sa však prihliadalo i na zrevidovaný vládný návrh z roku 1937 a spolupracovalo s civilistickými odborníkmi predchádzajúceho obdobia.⁶⁵ Občiansky zákonník z koncepcného hľadiska na jednej strane zúžil, na strane druhej rozšíril okruh vzťahov, ktoré boli upravované jeho ustanoveniami. Kým rozšírenie vecnej pôsobnosti bolo dôsledkom skutočnosti, že občiansky zákonník zrušil predchádzajúcu obchodnoprávnú úpravu a v určitej miere prevzal jej funkciu, zúženie upravovaných vzťahov bolo dôsledkom vyňatia rodinnoprávných a pracovnoprávných vzťahov z jeho vecnej pôsobnosti.⁶⁶ Tie boli upravené v samostatných právnych predpisoch.

Oblasť rodinného práva bola ešte v roku 1949 upravená zákonom o rodinnom práve. Ten v oblasti majetkových vzťahov medzi manželmi neprevzal predchádzajúcu právnú

⁶¹ Tamže, s. 183 – 185.

⁶² Členmi komisie, na čele ktorej stál A. Záturecký, boli Š. Luby, J. Cisár, E. Paulíny a J. Stanislav. KOBER, *Osnova*, s. 80.

⁶³ LUBY, *Unifikačné snahy*, s. 578. Predsedom komisie bol odborový radca povereníctva P. Seko, jej ďalšími členmi boli J. Cisár z povereníctva, akademici K. Kizlink, Š. Luby, K. Rebro, advokáti M. Činkvanová-Stará, Š. Kráľ, V. Trslín, sudcovia A. Záturecký, B. Ruttkay-Nedecký, J. Veselý a notári V. Pivko, M. Slávik. KOBER, *Osnova*, s. 80.

⁶⁴ LUBY, Š. Československý občiansky zákonník a slovenské súkromné právo. *Právny obzor*, 1948, roč. 31, č. 5 – 6, s. 185 – 186; LUBY, Š. Československý občiansky zákonník a slovenské súkromné právo. *Právny obzor*, 1948, roč. 31, č. 7, s. 233 – 236.

⁶⁵ BĚLOVSKÝ, P. Občanské právo. In: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.). *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 434.

⁶⁶ LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné I*. Bratislava: Iuris Libri, 2014, s. 49 – 50.

úpravu, v ktorej bolo možné badať rezíduá stavovsky usporiadanej spoločnosti. Základom majetkových vzťahov medzi manželmi sa stalo zákonné majetkové spoločenstvo, ktorého súčasťou bol všetok majetok, ktorý ktorýkoľvek z manželov nadobudol v období trvania manželstva, okrem dedičstva, daru a toho, čo slúžilo osobnej potrebe alebo výkonu povolania jedného z manželov. Zákon systém zákonného spoločenstva neumožňoval vylúčiť, v určitom smere a v určitej miere však manželom dovoľoval modifikovať majetkové vzťahy odchylné od zákonnej úpravy. Tieto prípady boli taxatívne vymedzené v § 29, podľa ktorého bolo možné zákonné majetkové spoločenstvo upraviť čo do rozsahu, správy, prípadne jeho začiatku, ktorý si manželia mohli vyhradiť až ku zániku manželského zväzku.⁶⁷

---

⁶⁷ § 22 – 29, zákon č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve.